

Wpływ polityki i prawa Unii Europejskiej na rozwój spółdzielni rolniczych w wybranych krajach członkowskich

Spółdzielnie rolnicze jako zrzeszenia producentów rolnych przyczynają się nie tylko do wzrostu ich dochodów, ale także dywersyfikacji działalności oraz wzmocnienia znaczenia w łańcuchu dostaw żywności¹. W państwach Unii Europejskiej funkcjonuje około 22 tys. takich podmiotów spółdzielczych, a całkowity ich obrót przekracza 347 mld euro. Mają więcej niż 50% udziału w dostawach środków do produkcji rolniczej, a ponad 60% w skupie, przetwórstwie i marketingu produktów rolnych². Na prowadzenie działalności przez spółdzielnie wpływa nie tylko Wspólna Polityka Rolna³, lecz także inne unijne programy i prawo związane choćby

---

¹ J. Bijman, R. Muradian, A. Cechin, *Agricultural cooperatives and value chain coordination*, w: B. Helmsing, S. Vellema (red.), *Value Chains, Inclusion and Endogenous Development: Contrasting Theories and Realities*, Routledge, New York 2011, s. 82 i n.; R. Fanfani, E. Ricci Maccarini (red.), *The Role of Cooperatives in the European Agri-Food System*, Bolonia 2009.

² W poprzednim sprawozdaniu COGECA (za 2010) zostało podanych 38 tys. spółdzielni, a taka zmiana spowodowana jest wyłączeniem z tej liczby francuskich CUMA (Les Coopératives d'Utilisation de Matériel Agricole, czyli małych spółdzielni użytkownika sprzętu rolniczego), redukcją liczby spółdzielni w Grecji z uwagi na zmiany przepisów o rejestracji, a także konsolidacją spółdzielni. Tak COGECA, *Development of Agricultural Cooperatives in the EU*, Brussels 2014, s. 6 i n. Zob. też COGECA, *Agricultural Cooperatives in Europa, Main Issues and Trends*, Brussels 2010, s. 5 i n.; W. Boguta, Z. Gumowski, K. Lachowski, *Organizacja mazowieckiego rynku rolnego poprzez tworzenie grup producentów rolnych na bazie prawa spółdzielczego*, Wyd. KRS, Warszawa 2007, s. 27.

³ A. Jurcewicz, P. Popardowski, J. Zięba, *Prawne podstawy wspólnej polityki rolnej*, w: A. Jurcewicz (red.), *Prawo i polityka rolna Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 14-15; A. Jurcewicz, *Traktatowe podstawy unijnego prawa rolnego w świetle orzecznictwa. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2012.

z ekonomią społeczną, ochroną środowiska, energią odnawialną, rozwojem regionalnym czy bezpieczeństwem żywności⁴.

Celem artykułu jest podjęcie próby wskazania kierunków rozwoju spółdzielni rolniczych w wybranych państwach członkowskich, z uwzględnieniem właśnie programów oraz prawa Unii Europejskiej. Tak sformułowany cel determinuje konieczność nawiązania do polityki rolnej, społecznej, regionalnej, ochrony środowiska i energetycznej. Zaprezentowane zostaną także dane statystyczne obrazujące znaczenie spółdzielni rolniczych w gospodarce europejskiej, zwłaszcza na rynkach rolnych. W dalszej kolejności rozważania będą się koncentrowały na spółdzielniach rolniczych w wybranych krajach członkowskich, tj. Francji, Włoszech i Niemczech. W tych państwach jednej strony występują interesujące rozwiązania prawne w zakresie spółdzielni, z drugiej – podmioty te mają duże znaczenie praktyczne i przyczyniają się do rozwoju wsi i rolnictwa.

1. Polityka i prawo Unii Europejskiej a spółdzielnie rolnicze

Według traktatu rzymskiego z 1957 r., a obecnie Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁵ główne cele Wspólnej Polityki Rolnej to: zwiększenie wydajności rolnictwa przez wspieranie postępu technicznego, racjonalny rozwój produkcji rolnej; zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej, zwłaszcza przez podniesienie indywidualnego dochodu osób pracujących w rolnictwie; stabilizacja rynków; zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw; zapewnienie rozsądnych cen w dostawach dla konsumentów (art. 39)⁶. Należy nadmienić, że zwiększenie dochodowości w rolnictwie jest niezmiernie trudno osiągnąć. Bezsprzecznie niestabilność dochodów i cen oraz różnego rodzaju ryzyko naturalne są w rolnictwie bardziej wyraźne niż w innych sektorach gospodarki, a także dochody rolników i stopa rentowności są średnio niższe⁷. Europejscy rol-

---

⁴ COPA, COGECA, *Promowanie pozycjonowania rolników i spółdzielni w łańcuchu dostaw żywności*, file:///C:/Users/Dell/Downloads/902_v_P.pdf [dostęp: 5.10.2014].

⁵ Wersja skonsolidowana Dz. U. UE C 115 z 9 maja 2008 r., s. 1 i n.; Dz. Urz. UE C 83 z 30 marca 2010 r., s. 1 i n. Zgodnie z traktatem lizbońskim (art. 2) Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską został zmieniony na Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

⁶ A. Jurcewicz, P. Popardowski, J. Zięba, op. cit., s. 14-15; M. Szewczyk, *Administracyjno-prawne aspekty realizacji Wspólnej Polityki Rolnej w Polsce*, Lublin 2009, s. 19 i n.

⁷ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów WPR PR do 2020 r.: sprostać wyzwaniom przy-

nicy muszą zmierzyć się z konkurencją ze strony światowych rynków i równocześnie przestrzegać wysokich norm w zakresie ochrony środowiska, bezpieczeństwa żywności czy dobrostanu zwierząt, których wymagają mieszkańcy Europy⁸.

Dlatego niezmiernie istotne jest zrzeszanie się producentów rolnych. Mimo że przepisy nie narzucają spółdzielni jako formy współpracy, zasadna wydaje się teza, iż jest to struktura najkorzystniejszej wpisująca się w rozwój agrobiznesu. Spółdzielnie co do zasady to rozwiązanie dla małych i średnich gospodarstw rolnych, czyli rodzinnych. Są one elastyczną formą prowadzenia działalności gospodarczej tworzoną przez niejednolite podmioty, która dają szansę rozwoju właśnie gospodarstwom rolnym, bardzo przecież zróżnicowanym pod względem zarówno powierzchni, jak i stopnia modernizacji. Jedno z założeń WPR stanowi, że podstawową jednostką produkcyjną w rolnictwie Unii Europejskiej jest gospodarstwo rodzinne⁹. Taka jednostka niezależnie od swej wielkości jest podmiotem małym¹⁰. Członkostwo w spółdzielni umożliwia jej rozwój i zwiększa konkurencyjność na rynku europejskim.

Ogromna różnica w sile ekonomicznej pomiędzy rolnikami i detalistami jest dowodem braku równowagi w łańcuchu dostaw żywności¹¹. Skutkiem takiego stanu jest obniżanie cen płaconych rolnikom. Dlatego słusznym rozwiązaniem jest promowanie rozwoju spółdzielni. Podkreśla to często Komisja Europejska, a odpowiednie działania także legislacyjne zarówno na poziomie unijnym, jak i krajowym powinny zmierzać do zwiększanie wpływu i siły negocjacyjnej spółdzielni rolniczych. Główny problem polega na tym, że rolnicy otrzymują coraz mniejszą część wartości

---

szłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi <https://webapi.cor.europa.eu/> [dostęp: 1.02.2015].

⁸ Ibidem.

⁹ Zob. A. Jurcewicz, P. Popardowski, J. Zięba, op. cit., s. 10 i n.

¹⁰ Zob. <http://krs.org.pl> [dostęp: 5.08.2014]. Zob. A. Suchoń, *Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na rozwój spółdzielczości rolniczej*, „Zeszyty Naukowe Polityki Europejskiej, Finanse i Marketing” 2012, nr 8, s. 438-452.

¹¹ Łańcuch dostaw żywności obejmuje rolników, spółdzielnie rolnicze, organizacje producentów, przetwórców spożywczych, hurtowników i sprzedawców detalicznych, sieci supermarketów, gastronomię, restauracje oraz bezpośrednią produkcję na własne potrzeby, produkcję prywatną i konsumentów, a także podmioty gospodarcze spoza łańcucha dostaw żywności, takie jak przedsiębiorstwa komunikacji i promocji, dostawców usług transportowych i logistycznych, energii i innych usług, opakowań, środków technicznych, dodatków, technologii i usług konsultacyjnych. (Tak rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie sprawiedliwego wynagrodzenia dla rolników: poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie).

dodanej wytworzonej w łańcuchu dostaw żywności, natomiast ta, z której korzysta przemysł spożywczy, wzrasta¹².

Przepisy unijne zachęcają producentów rolnych do współpracy i budowania stabilnej struktury organizacyjnej. Przede wszystkim wspomnieć należy o regulacjach dotyczących rynków rolnych, szczególnie mleka oraz owoców i warzyw. Na tym pierwszym spółdzielnie występują jako podmioty skupujące i przetwórcze, grupy oraz organizacje producentów rolnych. Natomiast na tym drugim – jako organizacje producentów owoców i warzyw, a w nowych państwach Unii Europejskiej także jako wstępnie uznane organizacje producentów owoców i warzyw. Do zrzeszania się rolników zachęcają regulacje unijne odnoszące się nie tylko do rynków rolnych, lecz także finansowania oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Dane statystyczne potwierdzają, że spółdzielnie rolnicze odgrywają znaczącą rolę na europejskich rynkach rolnych w zakresie ich stabilizacji, wpisują się zatem w traktatowy cel Wspólnej Polityki Rolnej. W wielu regionach Unii Europejskiej odnotować należy stosunkowo wysoki udział spółdzielni w rynku mleka, wynoszący ponad 90%. Odnosi się to przede wszystkim do terytorium Austrii, Danii, Szwecji czy Finlandii¹³. Od kilku lat zauważyć można konsolidację spółdzielni mleczarskich. Działanie to ma na celu zwiększenie konkurencyjności podmiotów spółdzielczych. W wyniku takiego procesu podmioty te z reguły przeobrażają się w duże przedsiębiorstwa, czasami o charakterze międzynarodowym. Przykładem jest chociażby Arla Foods – szwedzko-duńska spółdzielnia z siedzibą w Aarhus, w Danii. Jest ona jednym z największych producentów wyrobów mlecznych na świecie. Powstała w 2000 r. w wyniku fuzji szwedzkiej Spółdzielni Mleczarskiej Arla Ekonomisk Förening i duńskich spółdzielni mleczarskich (Danish MD Foods)¹⁴.

Dla rolnictwa unijnego ważny jest rynek trzody chlewnej. Również w tej branży w niektórych krajach spółdzielczość ma charakter dominujący. Chodzi mianowicie o Danię (86%), Finlandię (71%), Szwecję (51%), Maltę (100%) i Francję (94%). Spośród innych państw również w Belgii, Czechach, Niemczech, Hiszpanii, Austrii, na Węgrzech i we Włoszech spółdzielnie

---

¹² COPA, COGECA, *Promowanie pozycji rolników i spółdzielni w łańcuchu dostaw żywności*, http://www.copa-cogeca.be/img/user/file/902_v_P.pdf [dostęp: 5.08.2014].

¹³ M. Hanisch, M. Müller, J. Rommel, *Support for Farmers' Cooperatives; Sector Report Dairy*, Wageningen UR, Wageningen 2012, s. 15 i n.

¹⁴ Federation of Danish Cooperatives, *The Agricultural Cooperatives in Denmark*, <http://krs.uwcc.wisc.edu/icic/orgs/ica/mem/country/denmark> [dostęp: maj 2012].

mają duży udział w tym rynku¹⁵. Na europejskim rynku owoców i warzyw duże znaczenie odgrywają spółdzielnie. Przykładowo w Holandii, Belgii i Szwecji mają pozycję dominującą. Ich udział w rynku wynosi ponad 70%. Stosunkowo silne znaczenie mają również w Austrii, Danii, Niemczech, Grecji, Finlandii, Hiszpanii, Francji, Czechach, Włoszech, Portugalii i Wielkiej Brytanii, z wkładem w analizowany rynek ponad 30%¹⁶. W tych krajach większość spółdzielni to zarazem organizacje producentów owoców i warzyw, które spełniają wymagania wynikające z rozporządzeń Unii Europejskiej. Szczególnie duże jest ich znaczenie w Holandii, w której już w 2000 r. do 14 oficjalnie zarejestrowanych organizacji producentów członkowie dostarczali ponad 70% wszystkich owoców i warzyw tego kraju. W kolejnych latach udział ten zwiększył się do około 95%. Również giełdy ogrodnicze w tym państwie prowadzone są w formie spółdzielni¹⁷.

Spółdzielnie rolnicze działające w wielu krajach „starej” Unii Europejskiej z uwagi na rozbudowaną strukturę oraz przedmiot działalności wpisują się właśnie w unijną zasadę wielofunkcyjności rolnictwa i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Ta ostatnia przewiduje wspieranie na tych terenach zróżnicowanej działalności gospodarczej, tworzenie nowych miejsc pracy, poprawę warunków życia oraz zapewnienie obywatelom dostępu do szerokiego katalogu usług i nowoczesnej infrastruktury, czego konsekwencją będzie kompleksowe zwiększanie atrakcyjności terenów wiejskich jako miejsc pracy i zamieszkania¹⁸. Ogólnie można określić, że w przypadku zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich jako równie ważne i równorzędnie traktowane są przez politykę gospodarczą problemy ekonomiczne, społeczne i środowiskowe (ekologiczne)¹⁹.

W dalszej części warto nawiązać do Wspólnej Polityki Rolnej w latach 2014-2020 i jej powiązania z działalnością spółdzielni. Skupia się ona na trzech celach. Po pierwsze – na efektywnej produkcji żywności, czyli zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego, poprawie zdolności produkcyjnej rolnictwa unijnego i jego konkurencyjności oraz zwiększe-

¹⁵ P. Pyykkönen, S. Bäckman, P. Ollila, *Support for Farmers' Cooperatives; Sector Report: Pig Meat*, Wageningen UR, Wageningen 2012, s. 18 i n.

¹⁶ J. Bijman, *Support for Farmers' Cooperatives; Sector Report Fruit and Vegetables*, Wageningen UR, Wageningen 2012, s. 17 i n.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ M. Adamowicz, M. Zwolińska-Ligaj, *Koncepcja wielofunkcyjności jako element zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, „Zeszyty Naukowe, Polityki Europejskie, Finanse i Marketing” 2009, nr 2 (51), s. 11-38.

¹⁹ R. Baum, *Kryteria oceny zrównoważonego rozwoju w gospodarstwach rolniczych*, „Roczniki AR Poznań CCCLVIII, Ekon.” 2003, nr 2, s. 3-10.

niu dochodów rolników; po drugie – na zrównoważonym zarządzaniu zasobami naturalnymi, czyli wspieraniu działalności rolniczej prowadzonej metodami przyjaznymi środowisku, zabezpieczeniu dostarczania środowiskowych dóbr publicznych, promowaniu ekologicznego wzrostu przez innowacje, kontynuacji działań mających na celu łagodzenie skutków zmiany klimatu; po trzecie – zrównoważonym rozwoju terytorialnym, czyli wspieraniu zatrudnienia na terenach wiejskich, zachowaniu sfery społecznej obszarów wiejskich i promowaniu dywersyfikacji, aby umożliwić wykorzystanie potencjału przez podmioty lokalne²⁰.

Spółdzielnie z jednej strony mogą pomóc w realizacji tych trzech celów, z drugiej zaś – można wysunąć hipotezę, że nowe zadania przyczynią się do rozwoju i poszerzenia przedmiotu działalności przez niektóre spółdzielnie czy zakładania nowych podmiotów. Do poprawy zdolności produkcyjnej i konkurencyjności sektora rolnego oraz zwiększenia jego udziału wartościowego w łańcuchu żywnościowym producentów rolnych bezsprzecznie może przyczynić się spółdzielczość branżowa. Angażowanie się zrzeszeń rolników w negocjowanie cen produktów rolnych, zakup tańszych produkcji oraz przetwórstwo mogą wpłynąć na zwiększenie dochodów rolników. Tym działającym w spółdzielniach łatwiej także osiągnąć drugi cel związany z prowadzeniem działalności rolniczej metodami ukierunkowanymi na dbałość o ochronę środowiska, rozwój rolnictwa zrównoważonego oraz wzrost gospodarczy przyjazny środowisku poprzez innowacje, wprowadzenie nowych technologii czy produktów, zmiany procesów produkcyjnych²¹.

Unia Europejska w wielu dokumentach podkreślała, jak istotne znaczenie w życiu gospodarczym, społecznym i kulturalnym odgrywa spółdzielczość. Przykładem jest dokument konsultacyjny Unii Europejskiej *Biała księga o przedsiębiorstwach spółdzielczych*²² oraz Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów *O promowaniu spółdzielni w Europie*²³. W tym pierwszym zaakcentowano, że w większości

---

²⁰ Zob. szerzej np. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „WPR do 2020 r.: sprostać wyzwaniom przyszłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi”, <http://eur-lex.europa.eu> [dostęp: 5.02.2015].

²¹ A. Suchoń, op. cit., s. 438-452.

²² Komisja Europejska, *Biała księga o przedsiębiorstwach spółdzielczych. Dokument konsultacyjny Unii Europejskiej*, Bruksela 2001, s. 5 i n.

²³ Komisja Wspólnot Europejskich, *O promowaniu spółdzielni w Europie*, Warszawa 2004.

państw członkowskich powstają nowe, małe spółdzielnie, szczególnie w sektorze socjalnym, opieki zdrowotnej, usług, rozwoju lokalnego i regionalnego, które są źródłem pracy na podupadających obszarach przemysłowych i miejskich, w rzadko zaludnionych regionach, jak też dla osób zagrożonych wykluczeniem²⁴.

Europejska Strategia Lizbońska kładzie duży nacisk na tworzenie miejsc pracy i rozwój gospodarczy. Realizacji tych celów służyć ma promocja zatrudnienia, modernizacja polityki opieki społecznej opartej na transferach pieniężnych, wspieranie zdolności adaptacyjnych pracowników, zapewnienie elastyczności rynków pracy²⁵. Do podmiotów ekonomii społecznej zaliczone zostały m.in. spółdzielnie pracy, spółdzielnie socjalne, spółdzielnie inwalidów i niewidomych²⁶ oraz fundacje, stowarzyszenia, towarzystwa pomocy wzajemnej, organizacje pozarządowe.

Spółdzielnie wpisują się także w realizację polityki regionalnej²⁷ oraz energetycznej Unii Europejskiej. Ta pierwsza skupia się na zwiększaniu spójności ekonomicznej i społecznej UE. Jak podkreśla się w literaturze – europejska polityka regionalna zmierza do harmonijnego rozwoju Unii Europejskiej, niwelowania różnic, czyli osiągnięcia spójności pomiędzy różnymi obszarami pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego²⁸. Polityka regionalna zakłada: wsparcie rozwoju gospodarczego regionów zacofanych ekonomicznie, restrukturyzację regionów i obszarów przygranicznych, zwalczanie bezrobocia i stymulowanie rozwoju wsi, a także pomoc regionom w wykorzystaniu ich potencjału oraz poprawieniu konkurencyjności²⁹. Spółdzielnie co do zasady związane są z danym terytorium, znają jego specyfikę, często mają za sobą długą tradycję. Spółdzielnie rolnicze przyczyniają się do rozwoju wsi. Warto podkreślić, że VII zasada spółdzielcza przyjęta na XXXI Kongresie Międzynarodowego

---

²⁴ Komisja Europejska, *Biała księga...*, s. 5 i n.

²⁵ A. Sienicka, A. Van den Bogaert, *Modele przedsiębiorstwa społecznego: Polska i Belgia*, 2009, <http://romowie.com/equal/mps.pdf> [dostęp: marzec 2013].

²⁶ Zob. też np. R. Szarfenberg, *Spółdzielczość, gospodarka społeczna a polityka społeczna*, <http://problemyps.pl/pps20/PPS20spoldzielczosc.pdf> [dostęp: marzec 2014].

²⁷ Zob. np. K. Kokocińska, *Polityka regionalna w Polsce i w Unii Europejskiej*, Poznań 2010, s. 14 i n.; S. Pastuszka, *Polityka regionalna Unii Europejskiej. Cele, narzędzia, efekty*, Warszawa 2012.

²⁸ T. G. Grosse, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na rozwój gospodarczy. Przykład Grecji, Włoch, Irlandii i wnioski dla Polski*, Warszawa 2000, s. 7 i n.

²⁹ Zob. <http://www.uniaeuropejska.info.pl/polityka-regionalna-ue> [dostęp: marzec 2015].

Związku Spółdzielczego w Manchesterze w 1995 r. – to właśnie troska o społeczność lokalną³⁰.

Z kolei polityka energetyczna ma na celu zachowanie bezpieczeństwa energetycznego³¹. Wynika z niej zwiększanie udziału energii odnawialnej. Do 2020 r. udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto we Wspólnocie ma wynosić co do zasady 20%³². Takie wymagania wynikają z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, zmieniającą i w następstwie uchylającą dyrektywy 2001/77/WE i 2003/30/WE³³. Okazuje się, że spółdzielnie angażują się w osiągnięcie tego celu. Odnotować należy bowiem spory udział tychże podmiotów w realizacji inwestycji związanych z budową biogazowi, elektrowni wiatrowych czy fotowoltaiki³⁴.

W Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „WPR do 2020 r.”: sprostać wyzwaniom przyszłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi³⁵ zaakcentowano, że konieczne jest podkreślenie szczególnej roli rolnictwa w przeciwdziałaniu zmianie klimatu. Może ono przyczynić się do zrównoważonego zaopatrzenia w energię oraz do rozwoju chemii przyjaznej dla środowiska w oparciu o zasoby odnawialne. Szczególna rola przypada również władzom lokalnym i regionalnym, które wspierają innowacyjne, również oparte na biomasie, koncepcje produkcji energii³⁶.

Spółdzielnie są także aktywnym podmiotem angażującym się w realizację unijnej polityki w dziedzinie środowiska naturalnego. Cele tej polityki to: zachowanie, ochrona i poprawa jakości środowiska naturalnego; ochrona zdrowia ludzkiego; rozsądne i racjonalne wykorzystywanie zasó-

³⁰ Zob. http://ozrss.promotion.org.pl/pliki/deklaracja_spoldzielczosci.pdf [dostęp: styczeń 2014].

³¹ M. Tatarzyński, *Polityka energetyczna Unii Europejskiej*, file:///C:/Users/LAPTOP/Downloads/rap6_polityka_energetyczna_ue.pdf [dostęp: marzec 2015].

³² Załącznik do dyrektywy 2009/28/WE wskazuje docelowe udziały energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w 2020 r. dla poszczególnych krajów członkowskich UE. Np. dla Polski wynosi 15%, Szwecji – 49%, Francji – 23%, Łotwy – 40%.

³³ Dz. Urz. UE L 140 z 5 czerwca 2009 r., s. 16.

³⁴ S. Naumann, A. Frelih-Larsen, *Klimaschutz in der Landwirtschaft. Ziele und Anforderungen zur Senkung von Treibhausgasemissionen*, Berlin 2010.

³⁵ Zob. http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/l27067_pl.htm [dostęp: marzec 2015].

³⁶ Szerzej <http://eur-lex.europa.eu> [dostęp: luty 2015].

bów naturalnych; promowanie na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów środowiska, w szczególności zwalczania zmian klimatu³⁷. Spółdzielnie nie tylko działają na rzecz produkcji energii odnawialnej³⁸, lecz także zajmują się rolnictwem ekologicznym³⁹ albo przetwórstwem jego produktów. Wspierają rolników w prowadzeniu działalności metodami przyjaznymi środowisku, oferując doradztwo czy odpowiedni sprzęt.

Mimo że Komisja Europejska w wielu dokumentach podkreślała, że ekonomia społeczna i spółdzielnie przyczyniają się do realizacji kluczowych celów Unii Europejskiej, takich jak polityka społeczna i zatrudnienie, rozwój regionalny oraz rolnictwo, nie ma ogólnego unijnego aktu prawnego dotyczącego zakładania oraz spraw organizacyjnych spółdzielni⁴⁰. Zagadnienia te są przedmiotem regulacji krajowych każdego państwa członkowskiego. Wyjątkiem jest spółdzielnia europejska, której ogólne zasady działania zawiera rozporządzenie Rady nr 1435/2003/WE z 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej⁴¹, uzupełnione przez dyrektywę Rady 2003/72/WE z 22 lipca 2003 r.⁴², formułujące zasady dotyczące zaangażowania pracowników spółdzielni europejskiej.

Uchwalenie rozporządzenia o statucie spółdzielni poprzedzone było szeregiem dokumentów popierających spółdzielczość. W 1978 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny w przygotowanym przez siebie studium podkreślił rolę spółdzielni w polityce regionalnej i promowaniu demokracji. Doprowadziło to m.in. do przyjęcia w 1980 r. uchwały Parlamentu Europejskiego apelującej do Komisji Europejskiej o lepsze rozumienie spółdzielczości i rozpoczęcie prac nad statutem spółdzielni europejskiej. Zagadnienia spółdzielczości powracały w kolejnych rezolucjach z 1983 i 1987 r. Do działań tych włączył się również Europejski Komitet

---

³⁷ Zob. Z. Bukowski, *Prawo ochrony środowiska Unii Europejskiej*, Warszawa 2007; C. Schröder, H. Walk (Hrsg.), *Genossenschaften und Klimaschutz. Akteure für zukunftsfähige, solidarische Städte*, Wiesbaden 2014.

³⁸ E. Viardot, *The role of cooperatives in overcoming the barriers to adoption of renewable energy*, „Energy Policy” 63, 2013, s. 756-764; Ö. Yildiz et al., *Renewable energy cooperatives as gatekeepers or facilitators? Recent developments in Germany and a multidisciplinary research agenda*, „Energy Research & Social Science” 6, 2015, s. 59-73.

³⁹ Organization for Economic Co-operation and Development, *Co-operative Approaches to Sustainable Agriculture*, Paris 1998, s. 61 i n.

⁴⁰ Komisja Europejska, *Biała księga...*, s. 5 i n.

⁴¹ Dz. Urz. WE nr L 207 z 18 sierpnia 2003 r., s. 1.

⁴² Dz. Urz. WE nr L 207 z 18 sierpnia 2003 r., s. 25.

Ekonomiczno-Społeczny⁴³. Parlament Europejski podjął uchwały: 13 kwietnia 1983 r. – w sprawie spółdzielni we Wspólnocie Europejskiej⁴⁴, 9 lipca 1987 r. – w sprawie wkładu spółdzielni w rozwój regionalny⁴⁵ oraz 18 września 1998 r. – w sprawie roli spółdzielni w popieraniu zatrudnienia kobiet⁴⁶. Należy także wyjaśnić, że już 6 marca 1992 r. Komisja przekazała Radzie swój wstępny projekt dotyczący spółdzielni europejskiej. 6 lipca 1993 r. Komisja przyjęła swój zmieniony wniosek i przekazała go Radzie⁴⁷. Po uchwaleniu rozporządzenia każde państwo członkowskie wprowadziło niezbędne wewnętrzne przepisy prawne dotyczące spółdzielni europejskiej. Niektóre z nich dodatkowo dokonały zmian regulacji dotyczących zakładania i funkcjonowania innych spółdzielni.

Niewątpliwie na rozwój spółdzielczości mają wpływ także wspomniane już organizacje spółdzielcze związane z Unią Europejską⁴⁸. Przede wszystkim chodzi o COGECA. Już we wrześniu 1959 r. krajowe organizacje spółdzielcze sektora rolnego utworzyły Generalny Komitet Spółdzielni Rolniczych Unii Europejskiej z siedzibą w Brukseli; jest on przedstawicielem spółdzielni rolniczych, leśnych i rybackich, reprezentuje ich interesy w instytucjach publicznych Unii Europejskiej, organizacjach europejskich i międzynarodowych. Organizacja ta reprezentuje interesy ok. 40 tys. spółdzielni rolniczych, zatrudniających ok. 660 tys. osób i generujących roczny obrót w wysokości ponad 300 mld euro⁴⁹. Z kolei CCACE to Komitet Koordynacyjny Europejskich Stowarzyszeń Spółdzielczych, grupujący europejskie branżowe organizacje spółdzielcze (COGECA – spółdzielczość rolnicza, CECOP – spółdzielczość pracy,

---

⁴³ A. Piechowski, *Spółdzielczość w Unii Europejskiej*, w: *Rola i przyszłość spółdzielczości: gospodarka konkurencyjnej Polski*. Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej „Biuletyn Forum Debaty Publicznej” 2012, nr 19, s. 54-66

⁴⁴ Dz. Urz. UE C 128 z 16 maja 1983 r., s. 51.

⁴⁵ Dz. Urz. UE C 246 z 14 września 1987 r., s. 94.

⁴⁶ Dz. Urz. UE C 313 z 12 października 1998 r., s. 234.

⁴⁷ Zob. np. A. Piechowski, *Spółdzielczość w Europie i dotychczasowe doświadczenia w tworzeniu spółdzielni ponadgranicznych*, w: *Spółdzielnia Europejska – szansa integracji i rozwoju spółdzielczości w Europie. Materiały z ogólnopolskiej konferencji Krajowej Rady Spółdzielczej i Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego*, Warszawa 2008, s. 97 i n.

⁴⁸ Na temat organizacji oraz ich udziale w roli w kształtowaniu mechanizmów WPR zob. S. Szumski, *Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 77 i n.

⁴⁹ Zob. <http://copa-cogeca.be/CogecaHistory.aspx> [dostęp: wrzesień 2012]. Na temat COGECA zob. E. Tomkiewicz, *Legitymizacja organizacji rolników w UE i ich wpływ na regulacje unijne-gos prawa rolnego*, „Studia Iuridica Agraria” 9, 2011, s. 271 i n.

CECODHAS – spółdzielczość mieszkaniowa itp.) powstała w 1983 r. (początkowo jako CCACC) pełni funkcję oficjalnego reprezentanta europejskich organizacji spółdzielczych wobec władz Unii Europejskiej⁵⁰.

2. Spółdzielnie rolnicze we Francji

We Francji działa obecnie ponad 3500 spółdzielni rolniczych, związków spółdzielczych, SICA⁵¹ oraz ok. 1500 oddziałów (bez CUMA). Ich łączny obrót w 2004 r. wynosił ponad 77 mld euro. O ich dużej popularności niech świadczy fakt, że dziewięciu spośród dziesięciu francuskich rolników to członkowie spółdzielni. Stanowią one także istotne miejsce pracy dla ponad 150 tys. pracowników, przyczyniając się do wzrostu zatrudnienia na obszarach wiejskich i ich rozwoju⁵². Prowadzenie działalności rolniczej na wsi wpływa pozytywnie na lokalny rozwój gospodarczy. Spółdzielnie aktywnie wspierają francuskich rolników w rozwijaniu ich gospodarstw rolnych w sposób zrównoważony. Poza tym od kilku lat zaobserwować można przejęcie wielu ważnych przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego przez spółdzielnie i tworzenie oddziałów zajmujących się marketingiem i przetwórstwem. Rolnicy za pośrednictwem swoich spółdzielni i ich spółek zależnych kontrolują już ponad połowę przemysłu przetwórczego produktów rolnych we Francji. Członkami francuskich spółdzielni rolniczych mogą być producenci rolni z danego regionu. Dlatego istotni są lokalni liderzy, którzy motywują, inspirują spółdzielców do poszerzania i rozwijania działalności⁵³.

Francja – co warto odnotować – ma bogate prawodawstwo dotyczące spółdzielni. Podstawowy akt prawny to ustawa nr 47-1775 z 10 września

---

⁵⁰ Zob. <http://krs.org.pl> [dostęp: marzec 2015].

⁵¹ We Francji występują także SICA (spółdzielnie rolnicze wspólnego interesu), które zostały utworzone w celu podjęcia współpracy w interesie wsi, np. elektryfikacji, przetwórstwa trzody chlewnej (rzeźnie) itp. Są one tworzone przez rolników i inne podmioty. SICA są spółkami z ograniczoną odpowiedzialnością, z tym że po uzyskaniu zatwierdzenia przez właściwy organ, otrzymują status quasi-spółdzielni. Główną zaletą tego podmiotu jest łączenie różnego typu partnerów działających na wsi. Tak French Ministry of Agriculture and Fisheries, *Agricultural Cooperation in France*, Paris, Wersje uaktualniona i przetłumaczona z jęz. francuskiego na jęz. angielski przez Coop de France, lipiec 2005, s. 16; zob. też <http://www.coopdefrance.coop/fr/index.html> [dostęp: marzec 2015].

⁵² French Ministry of Agriculture and Fisheries Edited, *Agricultural Cooperation...*, s. 3 i n.

⁵³ Ibidem.

1947 r. o statusie spółdzielni⁵⁴. Została ona ostatnio zmieniona na podstawie ustawy z 31 lipca 2014 r. o społecznej i solidarnej ekonomii (gospodarki)⁵⁵. Definicja spółdzielni po nowelizacji określa, że jest ona zrzeszeniem (spółką) utworzonym przez kilka osób zebranych dobrowolnie w celu zaspokajania swoich potrzeb gospodarczych (ekonomicznych) i społecznych przez postawienie do dyspozycji wspólnych środków. Co więcej, jej oddziaływanie obejmuje wszystkie dziedziny działalności człowieka i – co równie ważne – wiąże się z przestrzeganiem następujących zasad: dobrowolne i otwarte przystępowanie dla wszystkich, demokratyczne zarządzanie, udział ekonomiczny swoich członków, szkolenia członków oraz współpraca z innymi spółdzielniami. Z wyjątkiem klauzul specjalnych odnoszących się do pewnych kategorii spółdzielni każdy spółdzielca posiada jeden głos na walnym zgromadzeniu. Natomiast nadwyżki osiągnane w spółdzielni są w pierwszym rzędzie przeznaczane na zapewnienie rozwoju spółdzielni i jej członków. Ustawodawca francuski wprowadził zatem bezpośrednio do ustawy odwołanie do zasad spółdzielczych.

Artykuł 2 ustawy nr 47-1775 z 10 września 1947 r. stwierdza, że „spółdzielnie podlegają ustawie, chyba że zostały ustanowione przepisy szczególne, które regulują dany rodzaj spółdzielni”. Warto wyjaśnić, że początkowo planowano stworzenie jednego rozbudowanego aktu prawnego, mianowicie Kodeksu Spółdzielczego. Jednakże nigdy nie został on uchwalony. Ostatnie tendencje w prawodawstwie koncentrują się raczej na regulacjach sektorowych według działalności, jaką prowadzą spółdzielnie. Szczegółowe rozwiązania dotyczące spółdzielni rolniczych zawarte zostały w Kodeksie Rolnym (Code rural)⁵⁶.

Artykuł L 521-1 Code rural określa, że celem spółdzielni rolniczych jest wspólne stosowanie przez rolników wszystkich właściwych środków zmierzających do ułatwienia lub rozwoju ich działalności gospodarczej, polepsze-

---

⁵⁴ Loi n° 47-1775 du 10 septembre 1947 portant statut de la coopération, <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000684004> [dostęp: marzec 2015]. JORF n°0214 du 11 septembre 1947 page 9088 ze zm.

⁵⁵ Loi n° 2014-856 du 31 juillet 2014 relative à l'économie sociale et solidaire, JORF n°0176 du 1 août 2014 page 12666, <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000029313296&categorieLien=id> [dostęp: marzec 2015].

⁵⁶ Rozdział III francuskiego Code rural et de la pêche maritime (Kodeksu rolnego i rybołówstwa, dalej jako: Code rural albo Kodeks rolny) dotyczy spółdzielni rolniczych „Les sociétés coopératives Agricoles”. Zob. np. *Code rural et de la pêche maritime, code forestier, commenté*, La Rochelle 2014.

nia lub zwiększenia wyników tej działalności⁵⁷. Natomiast według R. 521-1 Code rural zadaniem spółdzielni rolniczych określonym w ich statutach jest prowadzenie, niezależnie od sposobu i technik przez nie stosowanych, jednego lub wielu rodzajów działalności określonych poniżej: a) zapewnianie lub ułatwianie produkcji, sprzedaż (w szczególności na eksport) produktów rolnych i leśnych pochodzących z gospodarstw członków spółdzielni bezpośrednio po ich zebraniu bądź po przechowywaniu, opakowaniu lub przetworzeniu, jak również wszystkie działania zmierzające do stworzenia, poprawy produkcji, przechowywania i zarządzania jednym lub wieloma terenami leśnymi na rzecz członków spółdzielni; b) zapewnianie i dostarczanie swoim spółdzielcom produktów, urządzeń, narzędzi i zwierząt niezbędnych do prowadzenia działalności, pod warunkiem że przyczyniają się one do wytwarzania i przygotowywania niezbędnych produktów (w szczególności pasz dla zwierząt lub nawozów) oraz uczestniczenie w naprawie i konserwacji maszyn i narzędzi rolniczych; c) dostarczanie członkom spółdzielni i na wyłączny użytek ich gospodarstw rolnych i leśnych wszystkich usług niezbędnych w ich gospodarstwach, zwłaszcza przez udostępnianie im sprzętu, maszyn rolniczych, środków utrzymywania i naprawy, zwierząt, środków służących wprowadzaniu udoskonaleń technicznych i kształceniu zawodowemu, a także wspieranie placówek badawczych przeprowadzających eksperymenty i analizy, jak również odpowiednio wyspecjalizowanego personelu; d) prowadzenie na rzecz członków spółdzielni działań i prac właściwych dla zawodów rolniczych. Zdefiniowane powyżej działania mogą być również prowadzone przez spółdzielnie na rzecz gospodarstw, które do nich należą albo które dzierżawią, albo które zostały im przyznane. Co istotne, związki spółdzielni rolniczych mogą wykonywać takie same czynności jak spółdzielnie rolnicze⁵⁸.

Regulacje dotyczące spółdzielni rolniczych są rozbudowane i ustawodawca francuski stara się uwzględnić różnorodność podejmowanej działalności związanej z sektorem rolno-spożywczym. Spółdzielnie korzystają także z przywilejów podatkowych i innych udogodnień⁵⁹. Wspomnieć należy również o zaangażowaniu spółdzielni w produkcję i rozpowszechnia-

---

⁵⁷ Szerzej na temat spółdzielczości rolniczej we Francji np. R. Mellerio, B. Gréteau, *Les coopératives agricoles à l'heure des rapprochements capitalistiques*, „La Semaine Juridique Entreprise et Affaires” 2012, nr 46, s. 18 i n.; D. Hiez, *Poursuite de la lente évolution des coopératives agricoles*, „Revue des Sociétés” 2008, nr 2, s. 305 i n.

⁵⁸ Ch. Chomel, *Le cadre juridique et la gouvernance des coopératives agricoles*, w: Ch. Chomel et al., *Les coopératives agricoles. Identité, gouvernance et stratégies*, Paris 2013, s. 66 i n.

⁵⁹ Ibidem.

nie produktów regionalnych i tradycyjnych. Przykładem jest spółdzielnia wytwarzająca fasolkę z Tarbes posiadającą znak Chronione Oznaczenie Geograficzne, działająca jako grupa w świetle przepisów unijnych⁶⁰. Spółdzielcy korzystają ze wspólnego punktu przyjmowania towaru i sortowni, jak również usług księgowych, technicznych i innych. W ramach spółdzielni funkcjonują również producenci sera Beaufort posiadającego znak Chroniona Nazwa Pochodzenia. Warto podkreślić, że wznowienie produkcji tego sera w górskim rejonie Francji – Sabaudii (*Savoie*) było podstawą utrzymania nieopłacalnej w tym rejonie hodowli bydła mlecznego. Jest to rejon górski o niekorzystnych warunkach gospodarowania⁶¹. Hodowcy bydła założyli spółdzielnię i w jej ramach wspólnie transportowali mleko z doliny wyciągami narciarskimi. Ser ten został zarejestrowany w systemie europejskim w 2003 r., po wcześniejszym uzyskaniu Nazwy Znanego Pochodzenia na poziomie krajowym. Wytwarzanie sera Beaufort zapewnia obecnie opłacalność hodowli bydła w tym rejonie, co jednocześnie przyczynia się do zachowania krajobrazu i rozwoju turystyki⁶².

3. Spółdzielnie rolnicze we Włoszech

W 2008 r. Włoszech funkcjonowało ponad 5,7 tys. spółdzielni rolniczych, w tym: ponad 1,4 tys. usługowych, 978 mleczarskich oraz producentów mleka, 1155 owocowo-warzywnych, 502 spółdzielnie producentów mięsa, 583 winiarskie i 341 spółdzielni oliwek. Innych działających w rolnictwie spółdzielni jest ponad 780⁶³. Łączne ich obroty w 2010 r. wyniosły ponad 30 mld euro. Do największych spółdzielni w sektorze rolno-spożywczym zaliczyć należy Agricola Tre Valli (z obrotem ponad 2,332 mld), Gesco, Gruppo Conserve Italia⁶⁴. Z kolei o sukcesie spółdzielni socjalnych

---

⁶⁰ Rozporządzenie Komisji Europejskiej i Parlamentu (UE) nr 1151/2012 z 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 343 z 14 grudnia 2012 r., s. 1) określa, że „grupa” oznacza dowolne stowarzyszenie, niezależnie od jego formy prawnej, skupiające głównie producentów lub przetwórców, których działalność związana jest z tym samym produktem.

⁶¹ Z. Winawer, H. Wujec, *Produkty regionalne i tradycyjne we Wspólnej Polityce Rolnej*, Warszawa 2013.

⁶² Ibidem.

⁶³ COGECA, *Agricultural Cooperatives in Europa, Main Issues and Trends*, Brussels 2010, s. 61.

⁶⁴ Ibidem. C. Borzaga et al., *Cooperation in Italy in 2008*, „Euricse Working Papers” 2012, nr 26, s. 3 i n.

we Włoszech świadczy systematyczny wzrost ich liczby od 650 w 1985 r. do 7,4 tys. w 2003 r.⁶⁵ Na dzień 31 grudnia 2008 r. we Włoszech działało ponad 13,9 tys. spółdzielni socjalnych, najwięcej w regionach północnych (35,8%) i południowych (27,7%)⁶⁶. Ponadto we Włoszech – jednym z nielicznych państw Unii Europejskiej – już w 2008 r. zarejestrowano kilka spółdzielni europejskich, m.in.: Nova SCE, Società Cooperativa Europea a responsabilità limitata, AgriSocialCoop, Cooperativa Sociale – Società Cooperativa Europea, ESCOOP SCE European Social Cooperative – Cooperativa Sociale Europea, Cooperazione Euro-Mediterranea SCE a responsabilità limitat, Fondo salute SCE⁶⁷.

We Włoszech podstawową regulację prawną dotyczącą organizacji i funkcjonowania spółdzielni, w tym rolniczych, zawiera włoski kodeks cywilny (art. 2511 i n.)⁶⁸. Poza tym zagadnienia związane ze spółdzielczością znajdują się, np. w dekrete z 14 grudnia 1947 r. n. 1577⁶⁹, ustawie z 31 grudnia 1992 r. nr 59⁷⁰; dekrete z 2 sierpnia 2002 r. nr 220⁷¹. Natomiast problematykę prawną dotyczącą niektórych rodzajów spółdzielni, np. socjalnych, reguluje ustawa z 8 listopada 1991 r. nr 381⁷². O tym, że spółdzielczość jest niezwykle istotna w tym kraju, świadczy art. 45 Kon-

⁶⁵ A. Gacki, *Model współpracy samorządu lokalnego ze spółdzielniami socjalnymi – „dobre praktyki” i rozwiązania prawne na bazie doświadczeń włoskich spółdzielni socjalnych*, http://spoldzielnia-ul.pl/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=5&Itemid=19 [dostęp: styczeń 2014].

⁶⁶ C. Borzaga, A. Santuar, *Social enterprises in Italy. The experience of social co-operatives*, „Working Paper” nr 15, s. 5 i n.

⁶⁷ A. Fici, Ch. Strano, *Italy*, w: *Study on the Implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE)*, Part II, National Report, Brussels 2009, s. 682 i n.

⁶⁸ Zob. szerzej G. Giuffrida, *Le cooperative agricole (natura giuridica)*, Milano 1981, s. 125 i n. Zob. też A. Suchoń, *Spółdzielnie w rolnictwie i na terenach wiejskich we Włoszech*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2013, nr 4, s. 891-920.

⁶⁹ Decreto legislativo del capo provvisorio dello stato 14 dicembre 1947, n. 1577: Provvedimenti per la cooperazione, „Gazzetta Ufficiale” n. 17 del 22-1-1948 (Dekret legislacyjny tymczasowego szefa państwa z 14 grudnia 1947, n. 1577: Działania w zakresie współpracy).

⁷⁰ Legge 31 gennaio 1992, n. 59 Nuove norme in materia di società cooperative, „Gazzetta Ufficiale” Serie Generale n. 31 del 7-2-1992 – Suppl. Ordinario n. 25 (ustawa z 31 stycznia 1992 r., 59 Nowe przepisy dotyczące spółdzielni).

⁷¹ Decreto Legislativo 2 agosto 2002, n. 220 „Norme in materia di riordino della vigilanza sugli enti cooperativi, ai sensi dell’articolo 7, comma 1, della legge 3 aprile 2001, n. 142 (Dekret z mocą ustawy z 2 sierpnia 2002, n. 220, Rozporządzenie w sprawie reorganizacji nadzoru nad pomiotami spółdzielczymi).

⁷² Legge 8 novembre 1991, n. 381 „Disciplina delle cooperative sociali”, „Gazzetta Ufficiale” 3 dicembre 1991, n. 283 ze zm.; A. Fici, Ch. Strano, op. cit., s. 682 i n.

stytucji Włoch, określający, że „Republika uznaje społeczną funkcję spółdzielczości o charakterze samopomocowym, niemającej na celu prywatnej spekulacji. Ustawa wspiera spółdzielczość i wspomaga jej rozwój stosownymi środkami i zapewnia, przy użyciu stosownych środków kontroli, jej charakter i cele”⁷³.

Przechodząc do definicji spółdzielni w prawie włoskim, wyjaśnić należy, że podaje ją art. 2511 wł. k.c. Zgodnie z nim spółdzielnia jest „zrzeszeniem (spółką) o zmiennym kapitale, realizującym zadania samopomocowe, zarejestrowanym w rejestrze odpowiednim dla spółdzielni”⁷⁴. W rozumieniu prawa włoskiego samopomoc, jakiej powinna udzielać spółdzielnia, oznacza działalność na rzecz i w interesie członków w celu zaspokajania ich potrzeb ekonomicznych czy społecznych. Celem spółdzielni jest bowiem co do zasady zapewnienie pracy lub wymiana towarów i usług między jej członkami dzięki zawieraniu umów, które są możliwie jak najkorzystniejsze dla spółdzielców. Takie działanie można określić samopomocą w rozumieniu prawa włoskiego. Jednocześnie spółdzielnie socjalne w rozumieniu ustawy 381/1991 nie muszą pełnić tej funkcji. Dążą one bowiem do realizowania ogólnego celu – wspólnego działania, promują wartości międzyludzkie oraz społeczną integrację przez zarządzanie zdrowiem społecznym i usługami edukacyjnymi, świadczeniem usług w takich dziedzinach, jak: rolnictwo, przemysł, handel, czy na rzecz ludzi wykluczonych⁷⁵.

Jak zostało już zaznaczone, w 2003 r. nastąpiły znaczne zmiany przepisów kodeksu cywilnego poświęconych spółdzielniom. Weszły one w życie w 2004 r. i wprowadziły uproszczenia odnośnie do założenia i funkcjonowania spółdzielni oraz rozróżnienie między spółdzielniami o przeważającej wzajemności (*cooperativa a mutualità prevalente*) i nieposiadającymi takiego charakteru (art. 2512, 2513, 2514 wł. k.c.)⁷⁶. Podział ten niesie z sobą poważne konsekwencje finansowe. Niektóre ulgi podatkowe odnoszą się tylko do *cooperativa a mutualità prevalente*, które charakteryzują się tym, że prowadzą działalność przede wszystkim ze swoimi członkami, podczas gdy inne nie muszą spełniać tego warunku. Według art. 2522 wł. k.c. – *cooperativa a mutualità prevalente* są to te, które prowadzą swoją działalność głównie na rzecz członków, konsumentów lub użytkowników towarów lub usług; w prowadzeniu swojej działalności opierają się przede wszystkim na

⁷³ *Konstytucja Włoch*, tłum. Z. Witkowski, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004.

⁷⁴ A. Trabucchi, G. Cian, *Commentario breve al Codice civile*, Padova 2011, s. 2511 i n.

⁷⁵ A. Fici, Ch. Strano, op. cit., s. 681 i n.

⁷⁶ A. Fici, *Italian co-operative law reform and co-operative principles*, „Euricse Working Papers” 2010, nr 10, s. 3 i n.

świadczeniu pracy przez członków bądź na wkładach dóbr lub usług wniesionych przez nich. Ponadto podmioty muszą być wpisane w odrębną sekcję rejestru spółdzielni i poddane ograniczeniom z uwagi na aktywa.

Kodeks cywilny w art. 2513 wł. k.c. nawiązuje do pojęcia spółdzielni rolniczej, określając, że warunek przewagi w tego rodzaju podmiotach występuje wtedy, kiedy wielkość lub wartość produktów wniesionych przez członków jest wyższa niż 50% wielkości lub wartości całkowitej produktów⁷⁷. Zachodzi pytanie o definicję oraz cechy wyróżniające spółdzielnie rolnicze. Należy podkreślić, że kodeks cywilny nie zawiera definicji spółdzielni rolniczej. Wskazuje tylko kryterium zaliczenia tego rodzaju podmiotów do *cooperativa a mutualità prevalente*.

Niemniej w literaturze, nawiązując do definicji przedsiębiorcy rolnego z art. 2135 wł. k.c. oraz działalności rolniczej określonej w pkt 2 art. 29 dekretu prezydenckiego 917/86⁷⁸, zalicza się do nich te, które wykonują jedną z następujących funkcji: 1) uprawa roli i leśnictwo; 2) hodowla zwierząt paszą otrzymaną z co najmniej jednej czwartej ziemi i działalność skierowana na produkcję roślinną przez zastosowanie stałych struktur lub prowizorycznych; 3) obróbka, przetwarzanie i sprzedaż produktów rolnych oraz zwierząt gospodarskich, chociaż nieprowadzona na ziemi, która mieści się w normalnej praktyce rolnictwa i która ma za przedmiot produkty uzyskane z co najmniej połowy powierzchni gruntów rolnych i ze zwierząt hodowlanych; 4) działalność dotycząca świadczenia usług na rzecz członków przedsiębiorców rolnych⁷⁹.

Podkreślić także warto aktywność spółdzielni i ich konsorcjów na terenie Włoch na rzecz produktów zarejestrowanych jako Chronione Nazwy Pochodzenia, Chronione Oznaczenia Geograficzne i Gwarantowane Tradycyjne Specjalności. Zmiana przepisów unijnych i wejście w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spowodowała wydanie we Włoszech nowego aktu wykonawczego, którym był dekret z 14 października 2013 r. dotyczący przepisów krajowych w zakresie wdrażania wspomnianego rozporządzenia (UE)⁸⁰. We-

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Decreto del Presidente della Repubblica 22 dicembre 1986 n. 917 e successive modificazioni ed integrazioni, „Gazzetta Ufficiale” n. 302 z 31/12/1986 ze zm.

⁷⁹ Zob. <http://confcooperative.va.it/Associati/Agricola.htm>; M. Benni et al., *Cooperative. Guida operativa. Adempimenti fiscali, contabili, civilistici*, 2008, s. 335; <http://universocoop.it/contentfree.asp?contentid=312> [dostęp: lipiec 2014].

⁸⁰ Decreto 14 ottobre 2013 Disposizioni nazionali per l'attuazione del regolamento (UE) n. 1151/2012 del Parlamento europeo e del Consiglio del 21 novembre 2012, sui regimi di quali-

dług tego aktu prawnego konsorcja stanowią grupy określone w art. 5 i 45 rozporządzenia (UE) nr 1151/2012, o ile zatwierdzone zostały przez włoskie Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa zgodnie z ustawodawstwem krajowym w sprawie uznawania zrzeszeń na rzecz ochrony produktów regionalnych. Konsorcja tworzone są na podstawie art. 2602 i następnych wł. k.c. Mają one chronić produkcję, informować konsumentów i promować nabywanie produktów chronionych, jak również doradzać producentom danego produktu. Mogą tworzyć programy mające na celu poprawę jakości produkcji w zakresie bezpieczeństwa zdrowia i higieny, a także chemicznych, fizycznych, organoleptycznych i odżywczych wartości produktu. Należy podkreślić, że liderem na rynku produktów regionalnych i tradycyjnych, zarówno pod względem wartości, jak i ilości zarejestrowanych produktów, są właśnie Włochy. Obroty włoskimi produktami chronionymi w 2010 r. wyniosły blisko 5,7 mld euro, co stanowiło 36% wartości sprzedaży tych produktów w UE-27⁸¹.

4. Spółdzielnie rolnicze w Niemczech

Na niemieckiej wsi popularne są spółdzielnie typu Raiffeisen. Według danych statystycznych na koniec 2013 r. do regionalnych związków spółdzielczych związanych z rolnictwem (*Genossenschaftsverbände*) należały następujące spółdzielnie: 241 mleczarskich, 95 producentów bydła i mięsa, 173 plantatorów wina, 91 owoców i warzyw, 300 zakupu i sprzedaży produktów rolnych (zaopatrzenia i zbytu), 129 kredytowe, 773 produkcji rolnej oraz 577 innych działających na wsi (np. związane z bioenergią, gorzelnie, leśnictwem)⁸². W systemie niemieckim występują także tzw. centrale spółdzielni, które działają wyłącznie w dziedzinie przetwórstwa, m.in. centrale spółdzielni mleczarskich (mleczarni), ubojnie, spółdzielnie przetwórstwa owocowo-warzywnego oraz spółdzielnie winne (winnice).

---

tá deiprodottiagricoli e alimentari in materia di DOP, IGP e STG, „Gazzetta Ufficiale” n. 251 z 25/10/2013, <http://politicheagricole.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/6798> [dostęp: lipiec 2014].

⁸¹ T. Chever et al., *Value of production of agricultural products and foodstuffs, wines, aromatised wines and spirits protected by a geographical indication (GI), Final report October 2012* oraz danych Eurostatu 2014; A. Baer-Nawrocka, A. Suchoń, *Ochrona produktów regionalnych i tradycyjnych w Unii Europejskiej – wybrane zagadnienia ekonomiczne i prawne*, „Więś i Rolnictwo” 2014, nr 4(165), s. 115 i n.

⁸² Deutscher Raiffeisenverband e.V., *Aktueller Geschäftsbericht, Rückblick 2013 – Ausblick 2014*, s. 11 i 64.

Są to spółdzielnie, których członkami nie są producenci rolni, lecz spółdzielnie podstawowe, które tworzą rolnicy. Centrale uzupełniają i wspierają działalność miejscowych, podstawowych spółdzielni przetwórczych – dają i gwarantują im konieczny zbyt wykraczający poza zasięg terytorialny spółdzielni oraz przejmują ważne mechanizmy i funkcje regulujące rynek i ceny⁸³.

Warto także wskazać na branżę spółdzielczości, które nie występują w Polsce, np. spółdzielnie łowieckie czy zajmujące się melioracjami i sprawami z zakresu wód. Spółdzielnie podstawowe należą do związków regionalnych, których w Niemczech obecnie jest sześć oraz związku sprawdzającego (audytu). Z kolei te ostatnie są członkiem Der Deutsche Raiffeisenverband e.V. (DRV), czyli niemieckiego związku spółdzielni Raiffeisen⁸⁴. W Niemczech jako jednym kraju „starej” Unii Europejskiej w części wschodniej działają także rolnicze spółdzielnie produkcyjne (zwane dawniej LPG). Jest ich obecnie ok. 773 (609 w związku regionalnym Frankfurt oraz Drezno oraz 164 Halle)⁸⁵. Są to podmioty prowadzące działalność rolniczą z wykorzystaniem coraz nowszych technologii, ochrony uprawy roślin i nawozów. Poza tym starają się uwzględniać aspekty ochrony środowiska w rolnictwie. Spółdzielnie produkcyjne prowadzą działalność w zakresie produkcji energii ze źródeł odnawialnych, energii wiatrowej, słonecznej i biogazu. W celu zapewnienia efektywnego wykorzystania energii z biogazu są inicjatorami budowy sieci ciepłowniczych, biogazowi w celu dostarczenia energii do wsi i lokalnych. W ten sposób przyczyniają się do ochrony klimatu⁸⁶.

W tym miejscu warto dodać, że Niemcy są przykładem kraju, w którym występuje coraz większy wpływ spółdzielni na rynek energii. Działa tam ponad 800 spółdzielni energetycznych (przedmiotem ich działalności jest produkcja i sprzedaż/dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych). Od 2006 r. do 2014 r. zostało utworzonych 716 takich podmiotów zajmujących

⁸³ M. Helios, *Ertragsbesteuerung der Genossenschaft und ihrer Mitglieder*, w: M. Helios, Th. Strieder (Hrsg.), *Beck'sches Handbuch der Genossenschaft*, München 2009, s. 408 i n.; A. Suchoń, *Spółdzielczość rolnicza w Niemczech*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2012, nr 1, s. 239-266.

⁸⁴ Zob. szerzej Deutscher Raiffeisenverband e.V., *Ausblick 2011, Geschäftsbericht 2010*, s. 9 i n, opracowanie dostępne na: www.raiffeisen.de [dostęp: 5.02.2015].

⁸⁵ Deutscher Raiffeisenverband e.V., *Aktueller Geschäftsbericht*, Rückblick 2013, s. 64.

⁸⁶ Deutscher Raiffeisenverband e.V., *20 Jahre Agrargenossenschaften eine Erfolgsgeschichte*, s. 5 i n. Deutscher Raiffeisenverband e.V., *Agrargenossenschaften sind ein Eckpfeiler des ländlichen Raums in Ostdeutschland*, s. 1 i n.; Deutscher Raiffeisenverband e.V. *DRV-Bericht über den Geschäftsbetrieb der Agrargenossenschaften 2010/2011*, s. 3 i n. Opracowania dostępne na: www.raiffeisen.de [dostęp: 5.02.2015].

się energią odnawialną, z ponad 145 tys. spółdzielców ok. 130 tys. stanowią osoby prywatne (często mieszkańcy wsi i małych miasteczek). Członkami mogą być także podmioty publiczne. Spółdzielnie zainwestowały ok. 1,35 mld euro w energię odnawialną i produkują ponad 830 tys. MWh energii elektrycznej⁸⁷. Wśród tych spółdzielni są i te prowadzące biogazownie, których członkami są producenci rolni i które wykorzystują produkty rolne albo produkty uboczne z ich działalności rolniczej.

Według ustawy o odnawialnych źródłach energii (Erneuerbare-Energien-Gesetz) spółdzielnie energetyczne wytwarzające energię z OZE mają pierwszeństwo w przyłączeniu do sieci oraz zagwarantowane wsparcie w postaci obowiązku zakupu wyprodukowanej przez nie energii za z góry określoną sztywną cenę (tzw. taryfa *feed-in*)⁸⁸.

W Niemczech obowiązuje nadal ustawa z 1889 r. Gesetz betreffend die Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften – Genossenschaftsgesetz⁸⁹. Ten akt prawny był oczywiście kilka razy nowelizowany (w tym także uproszczono nazwę), uwzględniając zmieniające się uwarunkowania gospodarcze i społeczne. Według § 1 GenG spółdzielnia jest zrzeszeniem (spółką) o nieokreślonej liczbie członków, których cel skierowany jest na wspieranie przychodów i interesów gospodarczych członków albo ich socjalnych i kulturalnych potrzeb przez prowadzenie wspólnej działalności gospodarczej. Po zarejestrowaniu nabywa ona status spółdzielni zarejestrowanej. Ponadto spółdzielnie mogą uczestniczyć w spółkach i innych zrzeszeniach osób, łącznie ze stowarzyszeniami prawa publicznego, jeśli służą one wspieraniu interesów gospodarczych członków spółdzielni albo ich socjalnych i kulturalnych aspiracji albo działaniom na rzecz spółdzielni.

Przede wszystkim należy podkreślić, że z dniem 18 sierpnia 2006 r. weszła w życie ustawa z 14 sierpnia 2006 r. o wprowadzeniu spółki europejskiej oraz zmieniająca prawo spółdzielcze⁹⁰. Zmiany odnosiły się m.in.

---

⁸⁷ Ibidem. Zob. też J. Staab, *Erneuerbare Energien in Kommunen. Energiegenossenschaften gründen, führen und beraten*, Wiesbaden 2013. Zob. A. Suchoń, *Spółdzielczość rolnicza...*, s. 239-266.

⁸⁸ Tak Wierciński, Kwieciński, Baehr Spółka Komandytowa, *Analiza mająca na celu wdrożenie instytucji spółdzielni energetycznej do polskiego systemu prawa w oparciu o najlepsze praktyki państw Unii Europejskiej*, lipiec 2014, s. 4, www.oze.pl/materialy-do-pobrania [dostęp: 5.07.2015].

⁸⁹ Gesetz betreffend die Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften, ogłoszona 1.05.1889 (RGBl., s. 55 ze zm), weszła w życie z dniem 1 października 1889 r. Obecna nazwa Genossenschaftsgesetz (dalej jako: GenG).

⁹⁰ Gesetz zur Einführung der Europäischen Genossenschaft und zur Änderung Genossenschaftsrechts, BGBl. I 2006, s. 1911-1957.

do minimalnej liczby członków (z siedmiu do trzech § 3 GenG, możliwości inwestowania przez członków oraz ustalania minimalnego kapitału podstawowego. Modyfikacje miały ułatwić w szczególności zakładanie spółdzielni, pozyskiwanie i utrzymanie ich kapitału⁹¹. Celem nowelizacji miało być także wprowadzenie rozwiązań prawnych w zakresie usprawnienia zarządzania i funkcjonowania spółdzielni. Dlatego w odniesieniu do mniejszych podmiotów przewidziano możliwość powołania zarządu jednoosobowego i uproszczenia w zakresie nadzoru. Wprowadzono udogodnienia odnośnie do dostarczania informacji członkom spółdzielni, umożliwiono przeprowadzanie *online* walnego zgromadzenia i oddawanie głosów na nim drogą internetową (o ile statut tak stanowi). Nastąpiło rozszerzenie przedmiotu działalności spółdzielni w zakresie promocji społecznej i kulturalnej (§ 1 pkt 1 GenG) i wnoszenia wkładów w formie rzeczowej. Mianowicie zgodnie z § 7 ust. 3 GenG postanowienia statutu mogą przewidywać, że wkłady do spółdzielni mogą być wnoszone w postaci wkładów rzeczowych. To powoduje, że finansowanie spółdzielni jest bardziej elastyczne. Również poszerzenie katalogu członków o tych inwestujących, a nie tylko korzystających z usług spółdzielni, miało na celu polepszenie sytuacji finansowej spółdzielni. Ustawodawca wprowadził także możliwość zmniejszenia kosztów audytu poprzez wprowadzenie dla mniejszych spółdzielni, których roczny obrót wynosi poniżej 2 mln euro, uproszczonych procedur badania i zatwierdzania sprawozdań finansowych (§ 53 ust. 2 GenG)⁹².

W Niemczech, mimo że zarówno spółdzielnie rolnicze, jak i energetyczne są popularne, ustawa GenG nie zawiera odrębnych definicji oraz regulacji odnoszących się do tych podmiotów. Pojęcia takie występują w literaturze⁹³. Poza tym pewne cechy spółdzielni rolniczych wynikają

⁹¹ Na temat nowelizacji ustawy o spółdzielniach z 2006, a szczególnie spółdzielni europejskiej odnotować, np. M. Geschwandtner, M. Helios, *Genossenschaftsrecht, Das neue Genossenschaftsgesetz und die Einführung der Europäischen Genossenschaft*, Freiburg-Berlin-München 2006; V. Beuthien, *Die Europäische Genossenschaft als gesellschaftsrechtliche Herausforderung – Was muss ein Genossenschaftsgesetz leisten?*, „Zeitschrift für das gesamte Genossenschaftswesen” 57, 2007, s. 3-16.

⁹² Zob. H. Münkner, *Germany*, w: *Study on the Implementation of the Regulation...*, s. 560 i n.

⁹³ Np. L. Holstenkamp, J. R. Müller, *Zum Stand von Energiegenossenschaften in Deutschland* „Arbeitspapierreihe Wirtschaft & Recht” 2012, nr 14; W. Hamm, *Marktstellung und Marktentwicklung landwirtschaftlicher Genossenschaften*, „Zeitschrift für Betriebswirtschaft, Marktforschung und Agrarpolitik” 32, 1983, nr 4, s. 121-124. Zob. <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/landwirtschaftliche-genossenschaften.html>; <http://www.zeno.org/Meyers-1905/A/Landwirtschaftliche+Genossenschaften> [dostęp: 5.02.2015].

z ustaw podatkowych, które przewidują preferencje podatkowe dla tych podmiotów. Przykładowo według § 5 ust. 1 pkt 14 Körperschaftsteuergesetz⁹⁴ od podatku zwolnione są: spółdzielnie nabywcze i gospodarcze, jak również związki (zrzeszenia), o ile ich działalność ogranicza się do: a) wspólnego (zbiorowego) używania rolnych i leśnych pomieszczeń gospodarczych i przedmiotów; b) świadczeń w ramach umów cywilnoprawnych dotyczących produkcji wyrobów rolnych i leśnych na potrzeby gospodarstw członków, jeśli świadczenia te są z obszaru leśnictwa bądź rolnictwa, do tego zaliczają się też świadczenia dotyczące budowy i eksploatacji urządzeń wentylacyjnych, dróg gruntowych (używanych przez pojazdy gospodarstwa rolnego lub leśnego) i melioracje; c) przetwarzania i wykorzystywania przez członków uzyskanych w swoich gospodarstwach rolnych wyrobów leśnych i rolnych, jeśli przetwarzanie (obróbka) i wykorzystywanie (użytkowanie) następuje w obszarze rolnictwa i leśnictwa; d) doradztwa w zakresie produkcji i wykorzystywania wyrobów leśnych oraz rolnych pochodzących z gospodarstw członków spółdzielni. Jednocześnie należy zaznaczyć, że powyższe zwolnienie podatkowe jest jednak wyłączone, jeżeli przychody spółdzielni nabywczych i gospodarczych, jak również związków z działalności nieokreślonych powyżej przekraczają 10% wszystkich przychodów.

Do zakładania spółdzielni budujących biogazownie zachęcają przepisy podatkowe. Możliwe jest bowiem zwolnienie z podatku na podstawie omawianego § 5 ust. 1 pkt 14 lit. c KStG⁹⁵. W takiej jednak sytuacji do wytwarzania biogazu wykorzystywana jest wyłącznie biomasa należąca do rolników i leśników – członków spółdzielni. Wykorzystanie surowców roślinnych i zwierzęcych jako biomasy w celu uzyskania biogazu jest pierwszym etapem przetwarzania w ramach gospodarki leśnej i rolnej. Jeśli dana spółdzielnia wytwarzająca biogaz produkuje energię w celu ogrzania biogazowni, korzysta dalej ze zwolnienia z podatku. Natomiast jeśli nadmierną ilością energii wytworzonej przez spółdzielnię zasilana jest sieć ciepłna czy elektryczna oraz jest ona dostarczana do osób trzecich, to należy uznać to za drugi etap wytwarzania. Wytwarzanie i przetwarzanie biogazu w ramach tzw. spółdzielni – generator, czyli wytwarzanie energii za pomocą generatorów, jest działalnością pozarolniczą i leśną. Dlatego nie podlega zwolnieniu z podatku zgodnie z § 5 ust. 1

⁹⁴ BGBl. I 2002, s. 4144 ze zm. (dalej jako: KStG).

⁹⁵ Zob. J. Leinpinsel, *Biogasanlagen in genossenschaftlicher Rechtsform*, „Dialog” 2007, nr 2 i n.

pkt 14 lit. c KStG. Gdy spółdzielnia wytwarzająca biogaz działa w ramach spółdzielni-generator, zobowiązanej do uiszczania podatków, wówczas udziały w zysku i uposażeniu są traktowane zasadniczo jako przychody z działalności nie uprzywilejowanej pod względem podatkowym⁹⁶.

Do innych działalności prowadzonych w ramach spółdzielni korzystających ze zwolnienia podatkowego na podstawie § 5 ust. 1 pkt 14 lit. c KStG należy przykładowo z zakresu rolnictwa przetwarzanie ziemniaków, np. produkcja mączki ziemniaczanej, jabłek (np. produkcja wina), syropu z buraków cukrowych, mąki zbożowej (ale nie chodzi o produkcję pieczywa), wyroby z tartaku (ale nie produkcja mebli).

Poza tym wspomnieć warto o występowaniu w systemie niemieckim tzw. rekompensaty, która polega na przekazaniu członkom spółdzielni dochodu osiągniętego przez spółdzielnię w wyniku transakcji z nimi. Przykładowo gdy nastąpi sprzedaż przez spółdzielnię jej członkom wyprodukowanej energii elektrycznej i w wyniku takiej transakcji spółdzielnia osiągnie zysk (sprzeda energię po cenie wyższej niż koszty jej wytworzenia), to tę nadwyżkę powinna następnie zwrócić swoim członkom. W takim przypadku w praktyce po stronie spółdzielni nie wystąpi dochód do opodatkowania⁹⁷.

5. Podsumowanie

Nawiązując do celu artykułu, przedstawione rozważania pozwalają na wskazanie następujących dotychczasowych kierunków rozwoju spółdzielni rolniczych. Przede wszystkim jest to istotny ich udział w rynkach rolnych oraz działaniach związanych ze zwiększaniem konkurencyjności producentów rolnych. Członkostwo w spółdzielniach rolniczych pozwala na uzyskanie z jednej strony wyższej ceny za produkty rolne, z drugiej – przyczynia się do zmniejszenia kosztów produkcji działalności rolniczej i realizacji założeń WPR związanych z modernizacją gospodarstw czy innowacyjnością. Nie ulega wątpliwości, że różnorodna polityka Unii Europejskiej ma wpływ na zróżnicowanie aktywności spółdzielni. Aby zwiększyć dochody rolników i ich udział w łańcuchu dostaw, spółdzielnie poszerzają swój przedmiot działalności o przetwórstwo czy też nabywają udziały w spółkach. Z kolei wymóg zwiększenia produktywności rolnic-

⁹⁶ Tak M. Helios, op. cit., s. 406 i n.

⁹⁷ Tak Wierciński, Kwieciński, Baehr Spółka Komandytowa, op. cit., s. 10.

stwa przez postęp techniczny spowodował rozwój spółdzielni usług rolniczych oferujących nowoczesny sprzęt. Natomiast coraz to szerszy zakres wymagań w zakresie prowadzenia działalności rolniczej – spółdzielni specjalizujących się w doradztwie dla rolników.

Nowe wyzwania UE związane z ochroną środowiska i klimatu przyczyniły się do poszerzania działalności spółdzielni rolniczych o ochronę środowiska, czego przykładem jest budowa przez te podmioty biogazowni oraz angażowanie się w inne inwestycje z zakresu energii odnawialnej. Zatem aktywność w zakresie ochrony środowiska, w tym ochrony klimatu i energii odnawialnej, zaliczyć należy do aktualnych kierunków rozwoju spółdzielni, np. w Niemczech, Danii czy Francji. Spółdzielnie przyczyniają się także do rozwoju regionalnego, wpisując się w działania objęte II filarem WPR, czyli rozwoju obszarów wiejskich. Warto dodać, że tereny wiejskie stanowią ważną część terytorium Unii Europejskiej, gdyż ponad 56% ludności 27 państw członkowskich mieszka właśnie na nich⁹⁸. Tylko jednak część z nich związana jest z rolnictwem, prowadząc albo pracując w gospodarstwie rolnym. Spółdzielnie, zapewniając dodatkowe miejsca pracy na terenach wiejskich, przyczyniają się do rozwiązywania lokalnych problemów oraz do gospodarczego, społecznego i demokratycznego⁹⁹. Starają się zatem sprostać potrzebom producentów rolnych wynikających z rozwoju polityki Unii Europejskiej.

Na rozwój spółdzielczości rolniczej wpłynęła działalność COGECA z siedzibą w Brukseli. Nie tylko reprezentuje interesy spółdzielców przed Komisją Europejską czy Parlamentem Europejskim, lecz także stara się zachęcać spółdzielnie do różnej aktywności. Przykładem jest choćby ogłoszenie konkursu i przyznanie nagrody dla innowacji spółdzielczej. Działania COGECA mają zachęcić spółdzielnie rolnicze do jeszcze większej aktywności i szukania nowych kierunków rozwoju, które przyczynią się do poprawy ich konkurencyjności, pozycji w łańcuchu żywnościowym, a także do tworzenia bardziej nowoczesnych produktów¹⁰⁰.

Spółdzielnie rolnicze aktywnie funkcjonują się od wielu lat w krajach Unii Europejskiej, m.in. we Francji, Włoszech i Niemczech. Nie ulega wątpliwości, że z jednej strony wpływ na rozwój spółdzielni rolniczych ma tradycja ruchu spółdzielczego w tych państwach, z drugiej zaś – człon-

---

⁹⁸ Polityka rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013, http://ec.europa.eu/agri/culture/rurdev/index_pl.htm [dostęp: wrzesień 2012].

⁹⁹ A. Suchoń, *Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na rozwój...*, s. 438-452.

¹⁰⁰ Zob. <http://copa-cogeca.be/CogecaHistory.aspx> [dostęp: wrzesień 2014].

kosztowo w Unii Europejskiej. Uchwalenie przepisów unijnych o spółdzielni europejskiej przyczyniło się do zmiany przepisów krajowych. Z kolei ekonomia społeczna tak istotna dla UE wytycza nowe kierunki rozwoju nie tylko dla spółdzielni socjalnych, ale także innych. Przykładem jest francuska ustawa z 31 lipca 2014 r. o społecznej i socjalnej ekonomii, która zmieniła niektóre przepisy zarówno ustawy z 1947 r. o statusie spółdzielni oraz Code rural dotyczące spółdzielni rolniczych. Na szczególną uwagę zasługuje wprowadzenie do systemu prawnego tego państwa nowej definicji spółdzielni oraz obowiązku przestrzegania zasad spółdzielczych.

Reasumując, stwierdzić należy, że od wielu lat spółdzielnie rolnicze rozszerzają przedmiot działalności o nowe kierunki związane z wyzwaniami WPR oraz innymi działaniami polityki Unii Europejskiej. Zauważyć należy z jednej strony wpływ prawa i polityki Unii Europejskiej, a szczególnie Wspólnej Polityki Rolnej na kierunki rozwoju spółdzielni, z drugiej – spółdzielnie (czy szerzej ruch spółdzielczy) stanowią jeden z instrumentów realizacji celów tej polityki¹⁰¹. Przystosowując się do zmieniających się warunków gospodarczych oraz potrzeb producentów rolnych, podmioty spółdzielcze wpisują się w rozwój unijnego rolnictwa i wsi.

IMPACT OF EU POLICIES AND EUROPEAN UNION LAW ON THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL COOPERATIVES IN SELECTED EU MEMBER STATES

Summary

The paper aims to establish the direction of development of agricultural cooperatives in selected Member States, having regard to EU policies and European Union law. The conclusions of the deliberations point to the impact of EU law and EU policies, including the Common Agricultural Policy and its special role in the development of cooperatives. It is also emphasised that cooperatives are among those instruments with which EU policies and law are implemented. A special role is also played by cooperatives operating in the agricultural sector as they engage in regional development, environmental protection, renewable sources of energy and various social matters. In the authoress' opinion, domestic legislations on agricultural cooperatives in Member States such as France, Italy, or Germany, have been largely shaped by the tradition of the cooperative movement, but also by relevant EU policies and EU law.

---

¹⁰¹ Zob. Komisja Wspólnot Europejskich, *O promowaniu spółdzielni...*, s. 7; A. Suchoń, *Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na rozwój...*, s. 438-452.

**L'INFLUENZA DELLA POLITICA E DIRITTO DELL'UNIONE EUROPEA
SULLO SVILUPPO
DELLE COOPERATIVE AGRICOLE NEI PAESI MEMBRI SCELTI**

Riassunto

L'obiettivo dell'articolo è di identificare le tendenze di sviluppo delle cooperative agricole negli Stati membri scelti, tenendo conto delle politiche e diritto dell'Unione europea. Nelle conclusioni, l'autrice mette in evidenza che, da un lato, si osserva l'impatto del diritto e politiche dell'Unione europea, in particolare la Politica Agricola Comune, sullo sviluppo delle cooperative, dall'altro, la cooperativa è uno degli strumenti atti a raggiungere gli obiettivi delle suddette politiche. Di particolare importanza sono la partecipazione delle cooperative ai mercati agricoli, l'impegno assunto nelle attività di sviluppo regionale nell'ambito della tutela dell'ambiente e dell'energia rinnovabile, le questioni sociali. A parere dell'autrice, allo sviluppo della normativa nazionale in materia di cooperative agricole nei Paesi dell'Unione europea, tra l'altro Francia, Italia e Germania, hanno contribuito la tradizione del movimento cooperativo e appunto le politiche e diritto dell'Unione europea.